

נדל"ן TheMarker

www.TheMarker.com

י"ג בשבט תשע"ב 14.1.22

+ לא רק בישראל: זו הסיבה שבגללה מחירי הדירות בעולם ממשיכים לרדת **אקונומיסט 50**

תכ"ל משרד השיכון: "מי שיכול להרשות לעצמו לבנות במרכז, שיסתדר בעצמו" **הדן חורש 56**

הצעיר שרדף אחרי הרפתקאות – והפך בעצמו משאיית שורש לפרת **קינן ראובני 58**

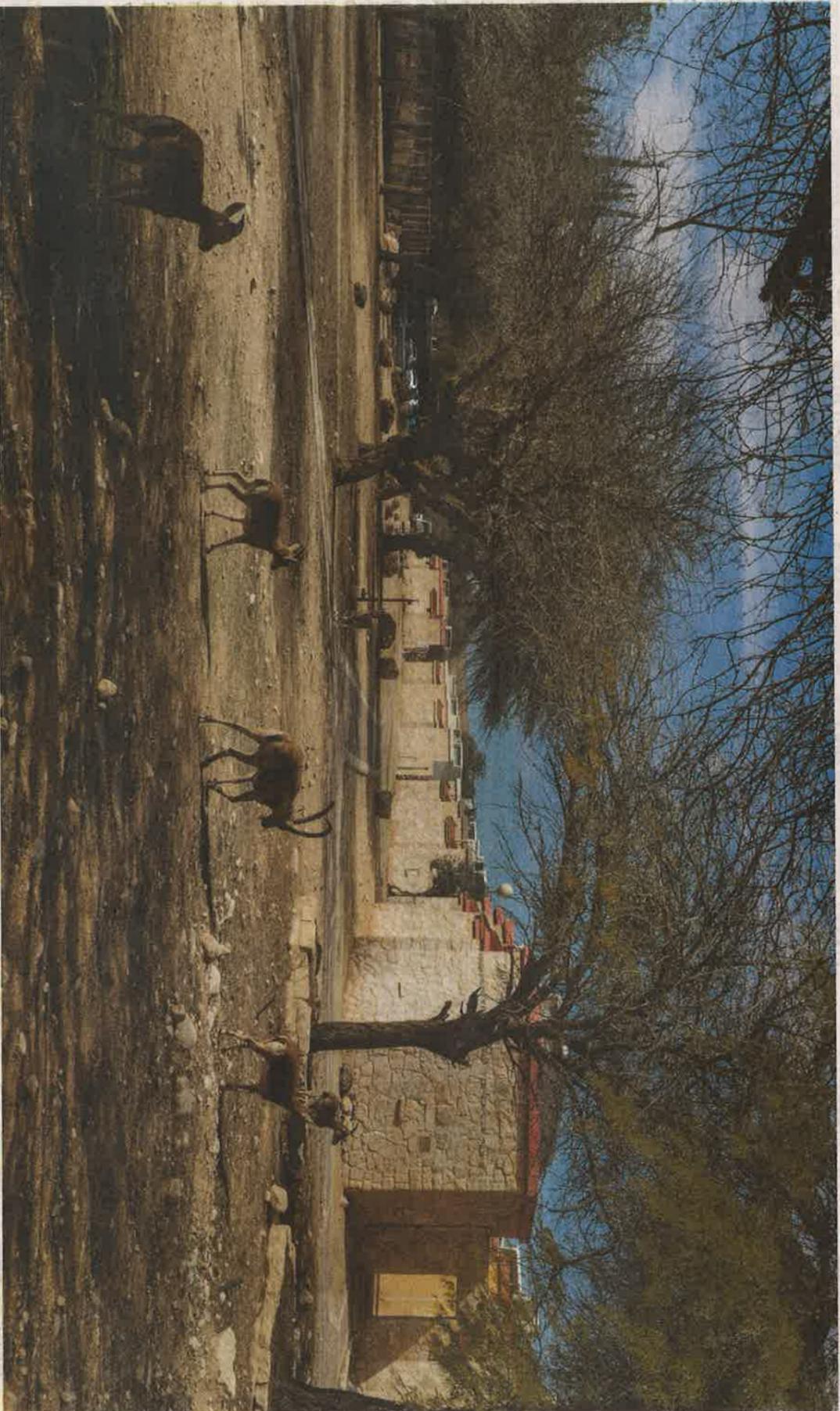
הבהלה למדבר

הנוף המהפנט של בקעת צין והביקוש הגבוה לווילות מרתיתים את מחירי הנכסים במדרשת בן-גוריון – אך פלונטר שיצרה המדינה מצית ביישוב הקטן מלחמות נדל"ן סוערות שלומית צור 54

נדל"ן

פלדונטר בלב מדבר

הביקוש הגבוה לצמודי קרקע מרתית בימים אלה את מחירי הנכסים במדרשת בן גוריון בנגב, ואפילו אשת העסקים דנה עזריאלי רכשה בו בית נופש • אלא שמאחורי המוף הפסטורלי של בקעת צין, סוערות מלחמות נדל"ניות רבות סביב הכוונה לבנות בו מאות יחידות דיור חדשות ומלון • בינתיים, היישוב כולו מוחזק כבן ערובה בידי המוסד החינוכי שהוקם בו במקור ושולט באדמותיו שלמחית צור צילומים: אייל טואג

מדרשת בן גוריון. "איפה יגורו הילדים של האנשים שחיים כאן? האם מעדיפים שהיישוב יזדקן כמו ימיו הקיבוצים שבאזור?"

– על אף שהיישוב משיך למועצה האזורית רמת נגב, ופרעל באופן עצמאי לכל דבר – הרי שהשטח שוקצנה לו הוא הקרקע שאותה חכרה בזמנו המורשת מהמדינה, מנוקע מעמדה כמוסד חינוכי. החיסים בין שני הגופים – היישוב והמוסד החינוכי – מעלים לא הסדרו על ידי המדינה, וכך יצא שכיום, בשל המצב החריג, גבולותיו הנדל"ניים של היישוב מוגבלים.

בתיים ב-3.5 מיליון שקל

הציונות ההיסטורית ניכר עד היום בכל פיס נדל"ני ביישוב, שכן המדישה – המוגדרת תאגיד חינוכי-ממשלתי – מחזיקה בכמה נכסים במקום, ביניהם 153 דירות, המשתרות בעיקר סביב סגל אקדמי, חנויות במרכז המוסדי. תחת כנפי המדרשה פעל גם קמפוס של אוניברסיטת בן גוריון, ובו מכוון לתקן ישראל והציונות ומכוון לתקן המרכז. אלא שבמקביל, הוקם מו שכונות מגורים סביב המוסד החינוכי על האדמות החכורות – וכיום מתנהל המקום כמעין אבסורד, שבו המוסד החינוכי שעל שמו קרוי המקום מחזיק בדיצורה קפואת את היישוב כולו.

1.86 מיליון שקל	מועד: יוני 2019	שטח: 208 מ"ר (5 חדרים)	שנת בנייה: 2006
3.35 מיליון שקל	מועד: נובמבר 2021	שטח: 237 מ"ר (7 חדרים)	שנת בנייה: 2016
3.12 מיליון שקל	מועד: ספטמבר 2021	שטח: 240 מ"ר (6 חדרים)	שנת בנייה: 2003

מקור: רשת הסיס

על מעין אקספוזרד עברית בנגב, אפר או מייסד המי-דינה. לשם הגשמת חלומנו, חכרה הקד ב-2,000 דונם מרשות מקרקעי ישראל, רדומות לקיבוץ שדה בוקר. אלא שמה שהתחיל כמסלול המוכר את האופן שבו הוקמו כפרי הנוער כבן שמו וככפר הירוק, השתנה ב-1973, עם מותו של בן גוריון – אז הפי-כה המדרשה ממוסד חינוכי לחברה הצויה בין כפי-לות ממשלתית (60%) ועמותת די בגוריון (40%). ב-2003, לאור עשורים של פיתוח במקום, הכיר משרד הפנים במדרשה ובשכונות שהוקמו סביבה כישות עצמאית והעניק לה סמל יישוב, אך למעשה עד היום

אך ניכר שהשקט ממנו והלאה, הוא מספר כי מלבד הניגוד הנדל"ני הניכר לצין, הוא מתמודד עם מאב-קים חיצוניים מול המדינה ומאקנים פנימיים שניצ-תו בקרב התושבים על עתיד המקום, צביונו וכוונות הפיתוח שלו. כדי להגיע למקד התגלפתים צריך לצלול אל שנות ה-60, אל התבנית המקורית שאליה יצקה המדינה את מדרשת בן גוריון – יישוב שנוגלל כמוסד חינוכי (ובנישאו עד היום את השם "מדרשת שדה בוקר"), המ-קום נתמך במקור על ידי קידוסי וכד גוריון, במטרה לממש את חזונו להפריח את שמנת המרכז. "אני חולם

שדרור אלוני, לשעבר ראש המועצה המקי-מת כפר שמריהו, עוב את הווילה ביישוב הוקקתי לטובת רדת 1.5 חדרים במדרשת בן גוריון בנגב לפני כשנתיים, הוא עוד היה אופ-טימי. אלוני, בנה של מייסדת מרצ שולמית אלוני, עבר למקום כדי לעמוד בראש המוסד החינוכי של היישוב החדש – ולא שיער לאיזה קונפליקט הוא עתיד להיקלע.

PREMIUM TLV
LUXURY HOMES

**הדירות הני פרימיום
לאכלס מיידיו**

במגדל רמז 6 המבוקש - נוף ים
קומה עצמאית 380 מ"ר |
חדרים 1-4 חדרי אמבטיה

28,800,000 ₪
3 מלקומות תניה ומחסן

פנטהאוז מיוחד ברחוב מהר"ל -
150 מ"ר ומרפסות 50 מ"ר
5 חדרים + 3 חדרי אמבטיה

10,600,000 ₪

במגדל בזל המבוקש
דירת נוף מיוחדת 125 מ"ר
ומרפסת לנוף ים

10,000,000 ₪
תניה ומחסן

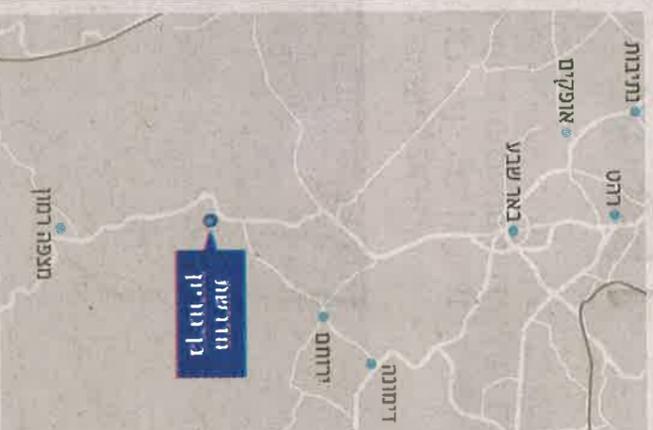
במגדל דן - יוקרה עם נוף ים
דירת פרימיום אמיתית 125 מ"ר
מרפסת 30 מ"ר

13,850,000 ₪
תניה פרטית ומחסן

דירת פרימיום אמיתית -
180 מ"ר + מרפסת
במגדל מבוקש בצפון הישן
12,850,000 ₪
תניה ומחסן

*2309
PremiumTLV.com

מודעת ברוג'ריון והסביבה

עד היום – על אף שהיישוב פועל באופן עצמאי לכל דבר – השטח שמוקצה לו הוא הקרקע שחכרה המדרשה, מתוקף מעמדה כמוסד חינוכי. היחסים בין שני הגופים מעולם לא הוסדרו – וכך יצא שבשל המצב החריג, גבולותיו המדל"ניים של היישוב מוגבלים

אמון חריג שהיה בין הממשלה למדרשה, וההבטחה שהיא נשבעה, אבל מלבד ביטוי באוויית עוינות ובהסר אגון בשטח, אבל מלבד חובת חובות, מדרשת שרת בוקר היא הצלחה גדולה. ב-1963 הוקם בית ספר שרת, ומאז עברו כ-43 שנה וכל דו על הנגב ועל מורשתו כדגרון. לפני 20 שנה הוקם המרכז מירם, מהם 240 בפנימייה. לפני 20 שנה הוקם המרכז לפגועים מנהיגות, שכולל מכינה קדם-צבאית מבוקשת בנגב עריץ וקרקעים ללוחמים ולחוקרים, ואת זה כנראה לא מבינים בדורשאים. אנשים רבים שם מעולם לא החזיקו מעמד, או צערו כאן בשטח."

המסך המלא של אלני מגיעה גם בשל סובות אישיות: "אבא שלי, ראובן אלוני, הוקם את רשות מקרקעי ישראל, כדגרון קרא לו בשנת ה-50, ויחד עם יוסף וייס מהקדן הקיימת לישראל (קסל) הם נסעו במסדר הפכה לסחרת גדול – והמסכול שלי גדול". ואולם אלוני אינו היחיד שמוראג לגבי עתיד המקום. "במדינת ישראל צפוי גידול אריר במספר התושבים, ואם מישור חושב שזה יעבור מעל הראש של מדרשת ברוג'ריון, הוא שופע", אומר קום "יש בעיה מוסיית לסגור את שערי המקום ורוקא בתקופה של מצוקת ריוה. בתוכנית כמר ללגית שמקוומת למרעצה האווירית רמת נגב מתר כנת תוספת של 600 משפחות במדרשה – כמעט כפל ממספר המשפחות בה כיום. אם זה לא יקרה, איפה יגורו הילדים של האנשים שהיים כאן? האם מעדיפים שהיישוב יודקו כמו הקיבוצים שבאזור? כמדרשת ברוג'ריון אומרים על כל דבר, כדגרון ריון מתהפך בקבר" – על פניו אשפת, על עיי-קור החגלים – וגם על מספר התושבים. אני אומר שתוספת של 600 משפחות ב-30 שנה זה ספרי".

ה מסרן בטויד 53

המועצה האזורית שאליה הוא משייר מבקורות התנהגויות של תושבים, שחוששים מפני פיתוח יתר ונגח חיים בצדיון האקדמי והמסוגר שאפיינו אותו במשך עשורים, מוסי אבריגלי, יועץ ברליץ שמתגורר במר-רמת נגב, טוען כי החששות מוגזרים. "אני מביין את החשש של התושבים מגידול ופיתוח, אבל מי שבא לגור כאן עשה שיעורי בית ומודע לאופי של היישוב. אנשים שבאים לפה רוצים להיות חלק מהקהילה, ולא לישנות אותה", הוא אומר.

אברג'ל, שרואה מקורב את השינויים הנהל"ניים שהתרחשו במשך השנים ביישוב הקטן, מספר כי כיום המחוייבים בקורות שיא: "חריי-שה למגורים כאן התחילה מעוברי ההוראה ועוברי האוניברסיטה שגור ברירות הסגול של המדרשה, וארשות מקרקעי ישראל שיווקה את המגורשים בשכונת נוה צין, שעליה שיווקה לפני 20 שנה בתים בשיטת 'כנה בית' בסגנון מרברי". הוא נר כר, "אם לי הוציעו אז מגורש ב-6,000 שקל, וער היום אני מתחם שלא קניתי. לא הייתה אז רדישה. כיום אני מוכר בשכונה בתים ב-3.5 מיליון שקל לפחות, כאשר לפני המשנים המאוחר היה פחות מ-2 מיליון שקל. גם בשכונת נוה בקר המדינה שיווקה לפני עשור מגורשים ב-200 אלף שקל, כר לל עלויות פיתוח – וכיום הם שווים כ-1.1 מיליון שקל. חלק מהאנשים שקנו שם מגורשים לא בנו על ידם עד היום. המדינה אמורה להוציא מכרזים בשלב הנוסף של שכונת נוה בקר, אבל היא לא מוציאה תחב"ל, כי הביקוש גדול. פונים אלי הרבה אנשים בעיקר כאלה שמתפתים בתים להשכרה". אלא שבנומי שהביקוש למגוריים במקום נבר, גם המתה בין היישוב למדרשה הגיע לנקודת קיצוץ. ב-2009 שקע הסכם ההכרזה בין המדרשה לרשות מקרקעי ישראל ולא חודש עד היום בגלל שורה של מחלוקות המשמעות המיידית היא קיפאון בפיתוח היישוב כולו, אך לכך נלוות בעיות נוספות – שיה מורכבות בהן היא הפסקה מוחלטת של התמיכה הממשלתית במדרשה, שצפויה ב-2024. אין צער שמיצג יתר את הפער בין 'הפלטפורמים' של יורי ריה, אומר אלוני. "המדרשה אמנם התגדרה ביישוב ב-2003, אבל היחסים בין היישוב למדרשה משועלים לא הוסדרו, הסכם ההכרזה פג ב-2009 – והתוצאה היא שמעמד המבנים ביישוב לא מוסדר ולא ניתן לפתחם. לשיק, להרחיב, או לננות", מקומם אלוני.

"המדינה הפכה לסחרת גדול"

למעשה, אלוני מצוי במצב כלי-אפשרי. מצד אחד, הממשלה מצפה כי המדרשה תגיע לאיזון תקציבי ולא תורקת לתמיכה, והחלטה להפסיק את התקצוב כבר נפלה. מנגד, הממשלה לא מאפשרת למדרשה לעי-שות מהלכים שיביאו אותה לאיזון. ללא שינוי במצב, הואגיר הממשלתי "קלע לחדלת פירעון, ומסודרת החינוך שקמו על חונו של ברוג'ריון, "סמרת. "כשבתחתי לקיצוץ רביעית, כי אני רוצה וחרעתי שלא אמשיך לקיצוץ רביעית, כי אני רוצה ללכת לנגב ל"הגליל". מספר אלוני. "צנכסתי לתפי-קוד באפריל 2020, בשיא המג. משרדי המדרשה היו נטושים אבל החזרת את העובדים בהם למחנה. לא עניין אחי סמרים. המג'ל הקודם עזר לאחד משכר

ערך דורון, ראש המועצה האזורית רמת נגב: "יש בעיה מוסיית לסגור את שערי המקום דווקא בתקופה של מצוקת ריוה. אומרים כאן על כל דבר, 'ברוג'ריון מתהפך בקבר', וכך גם ההתייחסות להגדלת מספר התושבים – אבל תוספת של 600 משפחות ב-30 שנה זה ספרי"

נדל"ן

ח מ ש ר מ ע ט ו ד 55

המוסד החינוכי שהקים יישוב תולדות מדרשת בר מריון

תולדות מדרשת בר מריון

2021 המועצה מבקשת להרחיב את היישוב במאות דירות ומלון

2019 הטכס להפסקת התמיכה הממשלתית במדרשת שדה בוקר

2009 פקיעת הטכס והחכירה מול המדינה

2003 הכרזה על יישוב חדש על קרקעות המוסד החינוכי: מדרשת בר מריון

1973 מדרשת שדה בוקר הופכת לחברה ממשלתית

60-ה שנות הקמת מדרשת שדה בוקר והכירת הקרקע לטובת "אוקספורד של הנגב"

צילום: פירץ סקול/ליסי, איל השקופץ

שמריון 8,000 שקל בחודש לא יכולה לקנות פה בית. גם לי אין אפשרות, וקניתי בית במצפה רמון ב-800 אלף שקל. גם אם רמ"ל תשחרר פה מגורים לבנייה, הם כבר לא בני-אדם. עברו רוב עובדי החינוך ההודאה" אמר המנהל הולנדי של המפעל את השנה תוכנית המלון תאר שמקומת המועצה האזורית כוללת תוכנית למלון שיוקם במקום בסיס הנגב ל"כניסה ליישוב המלון הערבי, אם יוקם, יצטרף לתנופת המלונות שפקדת בשנים האחרונות את האזור, ולא פסחה על קונקר שדה בוקר המפור, שבו הקימה ישיבת ישראל את מלון קורטא אל שאלות התנגדות עזיין בויתוליה, היא כבר מעוררת התנגדות עזיין, מחשבת לפגיעה בצביון היישוב. "בגלל התכונות הנפישות המיוחדות של המסך והמיקום ליד עיר עברת, נכח יודת לקיים את מ"ם זם הייזותי – אבל המילה הייזות הפכה פה למילה גנאי, אומר דודון, חלק מהתושבים לא רוצים מייזים

תירו"ים. זה יישוב שהמוסד החדש שוקם בו הוא בית ספר שדה שכל ייעודו הוא תירות חינוכית. כך שכשנשכבו מצפים שלא יגיעו לכאן מבקרים זה צפת בעיניו. מכיון שזו אותה מנקודת המצפה הישנה בא רץ, נראה לי סביר וראוי שיוקם בו מלון". התושבים, מצדן, סבורים כי היישוב החדש אינו מסוגל להכיל פיתוח תירותי בויזקפים המתוכננים. "מתכוונים להקים כאן מלון בו 400 חדרים ומרכז כנסים", אומר ארמט. "אבל כולם צריכים להנות מה נוף כאן, לא רק אנשים שיכולים לשלם 5,000 שקל ללילה. ברור כפי שיש חוק לשמירה על חוף הים, אין סיבה שמלונות יחסמו את תנועת כיתם ויש רק שישה תאי שירותים לתוירים שמגיעים לפה. אתר תירות עצום ביישוב כל כך קטן ייצור מעמסה איריה על המערכת".

הטענות של מדרשת שדה בוקר נחשב אולי ייזר די בשל נסיבות הקמתו, אך הדימוי של המפעל לצדו היישוב הקטן משקפת את המגמה שעמה מתמודדים יישובים קטנים ורבים, שגאליים להשתנות כדי להתחזק ולהחזיק את ירחם. את מצפה רמון וגם את מדרשת בר מריון, הציד החיובי להיות מעופה, מצפה רמון, למשל, הוא יישוב בלי מספיק צעירים. הם באים לשם לעבודה מוערפת – ועובדים. לא ממש מתחשבים באי מה פה מקפוט מפואר המיועד רק לתארים בוגרים. אמר ראשון, אומר אלוני. "אני אומר לרשות מקר קני ישראל, אני לא רוצה להתעסק בנדל"ן, אהנו רוצים לעסוק בחינוך, בפיתוח מנהיגות לימודי ייעת הארץ. אן למרות שזה כלכלי פחות מנוש רך, תינו, תעסוק פינוי-בינוי של המבנים במדרשה ויתנו דחיפה למקום הזה. גייסתי את האנדילרים אבנר ישר ואת רובננקו להפוך לתוכנית של המבנים במדרשה ויתנו דחיפה גורדן גייס תרומות, כדי שיוזו פה אידעים ברמה בני-אדם ולאומים וגם קונצרט, הצעות מבטלים".

על שהמדינה תמגייס, אלוני ניסח הצעת ממשלה, שאיתה העביר לשר לפיתוח הפריפריה הנגב והגליל, עודד פור. במסגרתו, צוין כי מעמד המדרשה צריך להיות מוסד בחקיקה, ולקבל תקצוב בסך 10 מיליון שקל בשנה ממשל החינוך. רשימת הדרישות של אלני ניגזעת גם לוסכס החכירה הקפוא, לקניית תוכנית ותירות וגם להטבת מס שהיא הודיש, בולמה לדימונה, לירחם ולמצפה רמון – במטרה לעודד תירות צעירים לאזור. "צנתיים, בת זוגי לא באה לגור איתי במדרשה כי אין כאן מקום עבודה ומקומות ראויים לצעירים תרבות, אומר אלוני. "אם יפנתו מקפוט לתואר ראשון והיו מגיעים צעירים למצפה רמון, לירחם ולמדרשת עצמאית".

כדי שיוכלו להקים את המפעל, מדרשת שדה בוקר נחשב אולי ייזר די בשל נסיבות הקמתו, אך הדימוי של המפעל לצדו היישוב הקטן משקפת את המגמה שעמה מתמודדים יישובים קטנים ורבים, שגאליים להשתנות כדי להתחזק ולהחזיק את ירחם. את מצפה רמון וגם את מדרשת בר מריון, הציד החיובי להיות מעופה, מצפה רמון, למשל, הוא יישוב בלי מספיק צעירים. הם באים לשם לעבודה מוערפת – ועובדים. לא ממש מתחשבים באי מה פה מקפוט מפואר המיועד רק לתארים בוגרים. אמר ראשון, אומר אלוני. "אני אומר לרשות מקר קני ישראל, אני לא רוצה להתעסק בנדל"ן, אהנו רוצים לעסוק בחינוך, בפיתוח מנהיגות לימודי ייעת הארץ. אן למרות שזה כלכלי פחות מנוש רך, תינו, תעסוק פינוי-בינוי של המבנים במדרשה ויתנו דחיפה למקום הזה. גייסתי את האנדילרים אבנר ישר ואת רובננקו להפוך לתוכנית של המבנים במדרשה ויתנו דחיפה גורדן גייס תרומות, כדי שיוזו פה אידעים ברמה בני-אדם ולאומים וגם קונצרט, הצעות מבטלים".

על שהמדינה תמגייס, אלוני ניסח הצעת ממשלה, שאיתה העביר לשר לפיתוח הפריפריה הנגב והגליל, עודד פור. במסגרתו, צוין כי מעמד המדרשה צריך להיות מוסד בחקיקה, ולקבל תקצוב בסך 10 מיליון שקל בשנה ממשל החינוך. רשימת הדרישות של אלני ניגזעת גם לוסכס החכירה הקפוא, לקניית תוכנית ותירות וגם להטבת מס שהיא הודיש, בולמה לדימונה, לירחם ולמצפה רמון – במטרה לעודד תירות צעירים לאזור. "צנתיים, בת זוגי לא באה לגור איתי במדרשה כי אין כאן מקום עבודה ומקומות ראויים לצעירים תרבות, אומר אלוני. "אם יפנתו מקפוט לתואר ראשון והיו מגיעים צעירים למצפה רמון, לירחם ולמדרשת עצמאית".

המפעל במוסדות רחוק פגומות למשל, הוא שארל מורכ בת במדרשת שדה בוקר. זאת, משום שהתושבים אנום משלמים ארנונה למועצה האזורית רמת נגב, אך מת-גורדים בתוך המוסד, שהיא תכרה ממהלכות. "אין ספק שצריך לשנות את ארכת הידי של עיר בר והמדרשה", אומר גיל יעד, מורה בבית הספר היסודי במדרשה. במקרה כזה, מורה מדרשה עם מדרשת, אין תאורה, אין מעבד תצורה, כל גורם משרד לאינטרנט של חיושב איד לחדויה מהתכונות הנ"ל ציט שנוצרה פה. מי שהקים את "אוקספורד כנגב, הם אנשי מחקר החינוך של בית ספר שדה, המדרשה האוניברסיטית, שהסכימו לבוא לפה לפני 60 שנה להקים מן עיר חינוכי ברמה גבוהה. בית ספר שדה הוא ברמה הכי גבוהה של החדרבה היא מהמקום בעולם. האוניברסיטה היא מהמקום בעולם. "עם השנים, הסיפור הזה הפך לאגו שואנה לחדרה אחרים. כיום אלה הגורים בחיור הצנוע של המדרשה לא יכולים לממן שבר יודת או קנייה של בית ביישוב. בשנות ה-2000 היה כאן כנסד משמעותי, ועבוד מודים שהגיעו לפה דיוו היה חלק מהמגזר העצמאי. לאט לאט חלק מהמגזר העצמאי נעלמו. משבר דוה אפס, אני משלים כיום 3,500 שקל לחודש למדרשה, והאנונה היא מהיקרות בארץ. הטבת מס לא נתנת יותר, כי אנתנו יישוב שמוגדר עשירי עזיין, בשורת תחתונה, אנתנו יישוב שהוא מיעדת חינוכית אידה שמשמרת מאת אלפי אנשים בארץ. צנוע לחשוב שכל מי שעובר במכני מקור לא יוכל לחיות פה יותר. מורה צערה

מי מטפל במנוחות הרחוב?

עיר שהשאלות המבניות הללו לא יוסדרו, השאלה מי מטפל במנוחות רחוק פגומות למשל, הוא שארל מורכ בת במדרשת שדה בוקר. זאת, משום שהתושבים אנום משלמים ארנונה למועצה האזורית רמת נגב, אך מת-גורדים בתוך המוסד, שהיא תכרה ממהלכות. "אין ספק שצריך לשנות את ארכת הידי של עיר בר והמדרשה", אומר גיל יעד, מורה בבית הספר היסודי במדרשה. במקרה כזה, מורה מדרשה עם מדרשת, אין תאורה, אין מעבד תצורה, כל גורם משרד לאינטרנט של חיושב איד לחדויה מהתכונות הנ"ל ציט שנוצרה פה. מי שהקים את "אוקספורד כנגב, הם אנשי מחקר החינוך של בית ספר שדה, המדרשה האוניברסיטית, שהסכימו לבוא לפה לפני 60 שנה להקים מן עיר חינוכי ברמה גבוהה. בית ספר שדה הוא ברמה הכי גבוהה של החדרבה היא מהמקום בעולם. האוניברסיטה היא מהמקום בעולם. "עם השנים, הסיפור הזה הפך לאגו שואנה לחדרה אחרים. כיום אלה הגורים בחיור הצנוע של המדרשה לא יכולים לממן שבר יודת או קנייה של בית ביישוב. בשנות ה-2000 היה כאן כנסד משמעותי, ועבוד מודים שהגיעו לפה דיוו היה חלק מהמגזר העצמאי. לאט לאט חלק מהמגזר העצמאי נעלמו. משבר דוה אפס, אני משלים כיום 3,500 שקל לחודש למדרשה, והאנונה היא מהיקרות בארץ. הטבת מס לא נתנת יותר, כי אנתנו יישוב שמוגדר עשירי עזיין, בשורת תחתונה, אנתנו יישוב שהוא מיעדת חינוכית אידה שמשמרת מאת אלפי אנשים בארץ. צנוע לחשוב שכל מי שעובר במכני מקור לא יוכל לחיות פה יותר. מורה צערה